

UCHWAŁA

Dnia 13 stycznia 2017 r.

Sąd Najwyższy w składzie:

SSN Antoni Górski (przewodniczący)

SSN Władysław Pawlak

SSN Karol Weitz (sprawozdawca)

Protokolant Bożena Kowalska

w sprawie z powództwa P. D.
przeciwko Gminie Miasta T.
o zapłatę,
po rozstrzygnięciu w Izbie Cywilnej na posiedzeniu jawnym
w dniu 13 stycznia 2017 r.,
zagadnienia prawnego przedstawionego przez Sąd Okręgowy w T.
postanowieniem z dnia 7 września 2016 r., sygn. akt VIII Cz (...),

"1) Czy wynagrodzenie na rzecz adwokata ustanowionego z urzędu, może zostać przyznane od Skarbu Państwa w wysokości niższej niż 1/2 stawki maksymalnej określonej w § 4.1 rozporządzenia Ministra Sprawiedliwości z dnia 22 października 2015 r. w sprawie ponoszenia przez Skarb Państwa kosztów nieopłaconej pomocy prawnej udzielonej przez adwokata z urzędu (Dz.U. z 2015 poz. 1801)?

2) Czy sąd odwoławczy rozstrzygając zażalenie na wysokość przyznanych pełnomocnikowi z urzędu kosztów pomocy prawnej władny jest zasądzić zwrot kosztów poniesionych przez tego pełnomocnika w postępowaniu zażaleniowym od Skarbu Państwa?"

podjął uchwałę:

1) Na podstawie rozporządzenia Ministra Sprawiedliwości z dnia 22 października 2015 r. w sprawie ponoszenia przez Skarb Państwa kosztów nieopłaconej pomocy prawnej udzielonej przez adwokata z urzędu (Dz. U. z 2015 r., poz. 1801) sąd przyznawał te koszty zawierające opłatę w wysokości nie mniejszej niż 1/2 opłaty maksymalnej określonej w rozdziałach 2-4 rozporządzenia,

nieprzekraczającej - z zastrzeżeniem § 4 ust. 2 rozporządzenia - wartości przedmiotu sprawy, podwyższonej o odpowiednią kwotę podatku od towarów i usług.

2) Adwokatowi ustanowionemu z urzędu należy się od Skarbu Państwa zwrot kosztów postępowania zażaleniowego w razie uwzględnienia jego zażalenia na postanowienie w przedmiocie wniosku o przyznanie mu kosztów nieopłaconej pomocy prawnej udzielonej z urzędu.

UZASADNIENIE

Postanowieniem z dnia 13 lipca 2016 r. Sąd Rejonowy w T. przyznał adwokatowi W. M., ustanowionemu przez sąd pełnomocnikowi powoda P. D. w sprawie przeciwko Gminie Miasta T., sygn. akt I C (...), kwotę 738 zł tytułem kosztów nieopłaconej pomocy prawnej udzielonej z urzędu. Sąd wskazał, że zgodnie z przepisami rozporządzenia Ministra Sprawiedliwości z dnia 22 października 2015 r. w sprawie ponoszenia przez Skarb Państwa kosztów nieopłaconej pomocy prawnej udzielonej przez adwokata z urzędu (Dz. U. z 2015 r., poz. 1801 ze zm., dalej: „rozporządzenie z 2015 r.”), w brzmieniu miarodajnym dla rozpatrywanej sprawy, wynagrodzenie adwokata powinno wynosić 1 200 zł plus należny podatek od towarów i usług. Ze względu jednak na to, że sprawa zakończyła się zwrotem pozwu z powodu nieuiszczenia opłaty sądowej, Sąd uznał, że - na podstawie odpowiednio stosowanego § 16 ust. 2 pkt 1 w zw. z § 5 rozporządzenia z 2015 r. - zasadne było jego obniżenie do połowy tej kwoty.

Zażalenie na postanowienie z dnia 13 lipca 2016 r. złożył pełnomocnik z urzędu, adwokat W. M., reprezentowany przez pełnomocnika, adwokata M. W.

Sąd Okręgowy w T., rozpoznając to zażalenie, powziął poważne wątpliwości prawne, którym dał wyraz występując z przedstawionymi na wstępie zagadnieniami prawnymi.

Sąd Najwyższy zważył, co następuje:

Rozpatrując pierwsze z zagadnień prawnych należy podkreślić, że koszty nieopłaconej pomocy prawnej udzielonej przez adwokata z urzędu ponoszone

przez Skarb Państwa nie są - z punktu widzenia postępowania, w którym pomoc ta została udzielona - kosztami sądowymi w rozumieniu ustawy z dnia 28 lipca 2005 r. o kosztach sądowych w sprawach cywilnych (jedn. tekst: Dz. U. z 2016 r., poz. 623), w związku z czym nie stanowią składnika kosztów procesu w rozumieniu art. 98 i nast. k.p.c. i nie stosuje się do nich art. 109 § 2 k.p.c. Subsydiarny i publicznoprawny obowiązek ponoszenia tych kosztów przez Skarb Państwa wynika z art. 29 ust. 1 ustawy z dnia 29 maja 1982 r. - Prawo o advokaturze (jedn. tekst: Dz. U. z 2016 r., poz. 1999; por. uchwałę Sądu Najwyższego z dnia 5 kwietnia 1991 r., III CZP 22/91, OSNCP 1992, nr 2, poz. 18, uchwałę Sądu Najwyższego z dnia 20 maja 2011 r., III CZP 14/11, OSNC 2012, nr 1, poz. 2, uchwałę Sądu Najwyższego z dnia 8 marca 2012 r., III CZP 2/12, OSNC 2012, nr 10, poz. 115, postanowienie Sądu Najwyższego z dnia 28 marca 2012 r., V CZ 161/11, nie publ.). Zasady ponoszenia kosztów, o których mowa, z uwzględnieniem sposobu ich ustalania, wydatków stanowiących podstawę ich określenia i maksymalnej wysokości opłat za udzieloną pomoc określone są - na podstawie delegacji zamieszczonej w art. 29 ust. 2 Prawa o advokaturze - przez Ministra Sprawiedliwości w rozporządzeniu wydawanym po zasięgnięciu opinii Naczelnej Rady Adwokackiej.

W miarodajnym w okolicznościach niniejszej sprawy rozporządzeniu z 2015 r. wskazano, że koszty nieopłaconej pomocy prawnej ponoszone przez Skarb Państwa obejmują opłatę ustaloną zgodnie z przepisami tego rozporządzenia oraz niezbędne i udokumentowane wydatki adwokata (§ 2 pkt i 1 i 2).

W zakresie, w którym przedmiotowe koszty obejmują opłatę, rozporządzenie z 2015 r. w § 4 ust. 1 jednoznacznie przesądzało, że ustalało się ją w wysokości co najmniej $\frac{1}{2}$ opłaty maksymalnej określonej w rozdziałach 2-4 rozporządzenia, nieprzekraczającej - z zastrzeżeniem § 4 ust. 2 rozporządzenia - wartości przedmiotu sprawy, podwyższonej o odpowiednią kwotę podatku od towarów i usług zgodnie z § 4 ust. 3. Chociaż więc rozporządzenie z 2015 r. posłużyło się pojęciem „opłaty maksymalnej”, to jednak nie oznaczało to, że nie określało ono minimalnej wysokości opłaty należnej adwokatowi jako składnika kosztów nieopłaconej pomocy prawnej udzielonej z urzędu.

Minimalna wysokość opłaty musiała być równa wysokości co najmniej $\frac{1}{2}$ opłaty maksymalnej, określonej w rozdziałach 2-4 rozporządzenia z 2015 r., chyba że wartość przedmiotu sprawy była niższa od $\frac{1}{2}$ opłaty maksymalnej właściwej dla tej sprawy. W takim wypadku minimalna wysokość opłaty mogła być niższa niż $\frac{1}{2}$ tej opłaty maksymalnej, ale - jak należy przyjąć - musiała wynosić co najmniej tyle, ile wynosiła wartość przedmiotu sprawy. Nie mogła bowiem tylko przekraczać wartości przedmiotu sprawy.

W wypadku określonym w § 4 ust. 2 rozporządzenia z 2015 r. opłata należna adwokatowi mogła być ustalona w wysokości wyższej niż $\frac{1}{2}$ opłaty maksymalnej, a także wyższej niż wartość przedmiotu sprawy, ale nie mogła przekroczyć wysokości opłaty maksymalnej.

Rozporządzenie z 2015 r. nie przewidywało natomiast możliwości obniżenia opłaty należnej adwokatowi poniżej wysokości wynikającej z § 4 ust. 1. Oznaczało to, że takiej możliwości nie było. Nie można jej było również wywodzić z art. 109 § 2 k.p.c., skoro koszty nieopłaconej pomocy prawnej nie stanowią w postępowaniu, którym pomocy tej udzielono, składnika kosztów procesu, a rozporządzenie z 2015 r. nie odsyłało do zastosowania art. 109 § 2 k.p.c.

Do odmiennych wniosków nie prowadzi utrwalone zapatrywanie, że sąd może odmówić przyznania kosztów nieopłaconej pomocy prawnej udzielonej z urzędu w wypadku, gdy uzna, że pełnomocnik dokonywał czynności niezgodnie z zasadami profesjonalizmu (por. m.in. postanowienia Sądu Najwyższego z dnia 14 sierpnia 1997 r., II CZ 88/97, OSNC 1998, nr 3, poz. 40, z dnia 12 lutego 1999 r., II CKN 341/98, OSNC 1999, nr 6, poz. 123, z 20 września 2007 r., II CZ 69/07, OSNC 2008, nr 3, poz. 41). Możliwość odmowy przyznania przedmiotowych kosztów oparta jest na założeniu, że do sądu należy ocena, czy podjęte przez pełnomocnika czynności były w ogóle udzieleniem pomocy prawnej. Negatywny wynik takiej oceny powoduje, że wniosek o przyznanie kosztów podlega oddaleniu. Przyjęcie, że pomoc prawna została udzielona, powoduje, że wniosek o przyznanie kosztów jest uzasadniony, co skutkuje ustaleniem ich wysokości zgodnie z właściwymi w tym zakresie przepisami.

Prowadzi to do ostatecznego wniosku, że na podstawie rozporządzenia z 2015 r. sąd przyznawał koszty nieopłaconej pomocy prawnej udzielonej z urzędu

zawierające opłatę w wysokości nie mniejszej niż ½ opłaty maksymalnej określonej w rozdziałach 2-4 rozporządzenia, nieprzekraczającej - z zastrzeżeniem § 4 ust. 2 rozporządzenia - wartości przedmiotu sprawy, podwyższonej o odpowiednią kwotę podatku od towarów i usług.

Drugie zagadnienie prawne dotyczy tego, kto odpowiada za koszty powstałe w postępowaniu wywołanym zażaleniem na postanowienie sądu rozstrzygające o wniosku o przyznanie kosztów nieopłaconej pomocy prawnej udzielonej z urzędu. W tym zakresie stwierdzić należy, że w ramach rozpatrywania wniosku o przyznanie kosztów nieopłaconej pomocy prawnej oraz zażalenia na postanowienie co do tego wniosku chodzi o relację między Skarbem Państwa, który ponosi koszty nieopłaconej pomocy prawnej, a fachowym pełnomocnikiem, który wnioskuje o ich przyznanie. Koszty nieopłaconej pomocy prawnej stanowią tu przedmiot postępowania, w którym mogą powstać określone koszty tego postępowania, o których trzeba rozstrzygnąć. W związku z tym w postępowaniu zażaleniowym muszą mieć zastosowanie reguły dotyczące kosztów procesu wynikające z art. 98 i nast. w zw. z art. 397 § 2 zd. 1 i art. 391 § 1 k.p.c.

Adwokat ustanowiony z urzędu może więc żądać od Skarbu Państwa zwrotu kosztów postępowania zażaleniowego w wypadku uwzględnienia jego zażalenia na postanowienie w przedmiocie jego wniosku o przyznanie mu kosztów nieopłaconej pomocy prawnej udzielonej przez niego z urzędu zgodnie z art. 98 § 1 w zw. z art. 397 § 2 zd. 1 i art. 391 § 1 k.p.c. Do ustalenia wysokości tych kosztów stosuje się reguły określone w art. 98 § 2 i 3 w zw. z art. 397 § 2 zd. 1 i art. 391 § 1 k.p.c. O kosztach tych sąd orzeka w postanowieniu kończącym postępowanie zażaleniowe zgodnie z art. 108 § 1 w zw. z art. 397 § 2 zd. 1 i art. 391 § 1 k.p.c. Do tego sądu należy także złożyć wniosek o przyznanie przedmiotowych kosztów, w tym kosztów postępowania przed Sądem Najwyższym wywołanego przedstawieniem zagadnienia prawnego. Koszty pokrywane są przez sąd, który ustanowił adwokata dla strony. Reguły te mają zastosowanie również w razie, gdy zażalenie na postanowienia co do kosztów nieopłaconej pomocy prawnej składane jest na podstawie art. 394² § 1 k.p.c. (por. art. 394² § 2 k.p.c.).

Z tych względów Sąd Najwyższy podjął uchwałę, jak na wstępie (art. 390 § 1 k.p.c.).

r.g.